

03

Eestimaa looduse hetkeseis

Faktilehte saab kasutada sisukate arutelude käivitamisel ja kriitiliste küsimuste esitamisel. Taustapaberitesse on koondatud avalik info, seega võib neid vabalt levitada.

See taustapaber on üks seitsmest faktilehest, mille on koostanud järgmised kestliku arengu ja keskkonnaorganisatsioonid:

SA Rohetiiger
Eesti keskkonnaühenduste Koda
SA Eestimaa Looduse Fond
MTÜ Eesti Roheline Liikumine
MTÜ Päästame Eesti Metsad
MTÜ Fridays For Future Estonia

Milline on hetkeseis?

- Eesti ökosüsteemide seisund väljaspool kaitsealasid on valdavalt vilets: põldude puhul on see 80% ulatuses, metsade puhul 40% ulatuses, soode ja niitude puhul 25-30% ulatuses ning jõgede ja ojade puhul 45% ulatuses vilets. Heas seisundis ökosüsteemid põldudel puuduvad, metsades ja niitudel on neid pisut üle 10% ning soodes 50%. ([Keskkonnaagentuuri ELME projekt, ökosüsteemide üldistatud seisundiklassid](#))
- Meie koduplaneeti ümbritseva eluslooduse kihi ehk biosfääri jätkuv toimimine on tõsisel ohus, kuna planetaarsed piirid on just biosfääri toimimise lõikes kõige drastilisemalt ületatud. See tähendab, et inimese eluks sobilik keskkond võib hakata juba lähiajal märkimisväärselt muutuma. ([EKO: Elurikkuse kao peatamine vajab ka Eesti panust, kaitse alla on vaja võtta kolmandik maismaa- ja merealadest, 2022](#))
- Eesti loodus vaesub ja üheülbastub, inimtegevus ei arvesta looduslike piiridega ega toeta looduslike protsesside toimimist ([A. Helm jt 2020 \(täiend 2021\) Keskkonnaagentuuri ELME projekti lõpparuanne](#)). Loodusele vastu sõdides ja seda allutades me takistame sellel pakkuda meie endi eksistentsiks vajalikke asendamatu teenuseid: stabiilne kliima ja atmosfääri koostis, ekstreemsete ilmastikuolude puhverdamine (nt üleujutused ja põuaperioodid), eluks vajaliku magevee püsimine kooslustes, viljakad mullad, toiduviljade tolmeldamine jm. Kliimamuutus ja selle tagajärjed on otseselt seotud elupaikade mitmekesisuse vähenemise ning elurikkuse kaoga. ([EKO: Elurikkuse kao peatamine vajab ka Eesti panust, kaitse alla on vaja võtta kolmandik maismaa- ja merealadest, 2022](#); [A. Lõhmus \(2020\) Looduskeskkond kui avalik hüve, Eesti inimarengu aruanne](#))

Levinud müüdid ja tegelikkus

Looduse kaitsmine on kallis ega tasu ära.	Rahvusvahelise ekspertkogu raport järeldab, et alade kaitse alla võtmine on pikas perspektiivis majanduslikult oluliselt kasumlikum kui kaitse alla võtmata jätmine. Euroopa Komisjoni vastav faktileht toob välja, et aastatel 1997-2011 kaotas maailm juba 3,5-18,5 triljonit eurot aastas ökosüsteemiteenuste vähenemise tõttu ning lisaks 5,5-10,5 triljonit eurot aastas mullaviljakuse kahanemise tõttu. Elurikkuse kadu on arvestatav oht toidujulgeolekule.
Eestis sajab palju ja liigne vesi on vaja ära juhtida.	Põuad on alates 2000ndatest Eestis selgelt pikenenud ja süvenenud, sademete hulga vähenemine on olnud silmatorkav viimasel kümnel aastal (LIFE MIREs ESTONIA projekti veeseire aruanne lk 7).
Vanad metsad panustavad kliimamuutusesse, sest muutuvad süsinikuheitjateks.	Juba 20 aastat tagasi näidati 139 katseala andmete põhjal, et vanad metsad toimivad arvestatavate süsinikusidujatena. Ajakirjas Nature ilmus 2008. aastal mahukas metaanalüüs meie kliimavöötmesse kuuluvate vanade (kuni 800aastaste) metsade süsinikusidumisvõime kohta. Sellest rohkem kui 500 uurimuse põhjal koostatud analüüsist selgub samuti, et valdavalt on vanad metsad süsinikku siduvad ökosüsteemid ning üle 200aastased metsad seovad keskmiselt 2,4 tonni süsinikku hektari kohta aastas, mis on võrreldav näiteks 40aastase männiku süsinikusidumisvõimega Soomes. (L. Kuresoo ja K. Parts "Vanad metsad on olulised süsinikusidujad", Novaator 30.10.2019).

Mida on Eestil vaja teha?

1. Vajame ulatuslikumat ala, kus elukeskkond on täisväärtuslik nii inimese kui looduse jaoks. **Kaitse alla on vaja võtta üks kolmandik maismaa- ja merealadest (EL elurikkuse strateegia 2030; rohepoliitika eksperdirühma raport; EKO soovitus; IPCC raport soovitab võtta kaitse alla pool kogu planeedi maismaast).** Kaitsealad toimivad tõhusalt, kui looduslikel protsessidel võimaldatakse seal katkematult kulgeda (Gray et al 2016; Woodley et al 2019).

2. Vajame keskkonnasõbralikku metsandust: raiete ruumilist planeerimist, raiete keskkonnamõju arvestamist ning püsimeetsanduse võtete senisest laialdasemat kasutamist. Keskkonnakaitse funktsiooniga aladel ja kõrgendatud avaliku huviga aladel (KAH-aladel) on vaja üle minna püsimeetsanduse võtetele. **Soome teadlaste hinnangul** on püsimeetsandus enamuses kasvukohatüüpidest majanduslikult kasumlik ja tulusamgi kui lageraietega majandamine ning **EL metsastrateegia 2030** kohaselt tuleks elurikkust ja süsiniku eraldumist mõjutavaid metsandustavasid, sh lageraiet kasutada vaid põhjendatud puhkudel, pigem erandkorras.

3. Kuivendamise, sh olemasolevate süsteemide rekonstrueerimise mahtusid tuleb oluliselt vähendada ning teha neid töid vaid selgelt põhjendatud juhtudel, hinnates ja arvestades kaasnevat keskkonnamõju. Kuivendustööde rahaline toetamine tuleb lõpetada. Kuivendamise keskkonnamõju on väga ulatuslik (Kuivendamise üksleht, EKO; Ojanen et al, 2020) ning Eesti kliimaolude muutumise ja põuaste olude sagenemise tingimustes on küsitav pinnasest vee ärajuhtimise mõistlikkus.

HEAD NÄITED:

- Taastava põllumajanduse kontseptsioon keskendub mullatervise edendamisele ja selle elurikkuse hoidmisele ja kasvatamisele.
- Rohemeeter annab hinnangu Eesti maastike loodussõbralikkusele ja pakub juhiseid maastike loodussõbralikumaks kujundamiseks.
- Keskkonnaameti üleskutsed suurendada elurikkust.
- Tartu linna kureeritud elurikkuse projekt ning roheringi projekt.
- Tallinna linna putukaväil.
- Igal metsaomanikul on võimalus hakata püsimeetsa- majandajaks, tuginedes püsimeetsanduse teejuhile.

KELLELT KÜSIDA LISATEAVET:

Tuul Sepp, Tartu Ülikooli loomaökoloogia kaasprofessor, uurimisteemad: lindude füsioloogia, ökoloogia, immunoloogia ja käitumine. tuul.sepp@ut.ee

Liis Kuresoo, Eestimaa Looduse Fondi metsaekspert, liis.kuresoo@elfond.ee, 5624 3102

Jürgen Karvak, TÜ vooluveekogude ökoloogia nooremteadur, uurimisteema: magevee-elupaigad ja nende taastamine jurgen.karvak@ut.ee

Laura Uibopuu, Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator, info@eko.org.ee